

ПОВОЄННИЙ РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ: АНАЛІЗ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Л. А. Бондаренко, д. е. н., доцент, НТУ «Дніпровська політехніка», bondarenko.l.a@nmu.one
<https://orcid.org/0000-0003-4904-7435>

Методологія дослідження. Результати отримано за рахунок застосування методів: факторного аналізу – при визначенні чинників, що впливають на розвиток туристичної індустрії в Дніпропетровській області, зокрема соціально-економічних, культурних та інфраструктурних факторів; групування – при формуванні класифікації туристичних ресурсів за їх видами; узагальнення – при визначенні тенденцій розвитку туризму в Дніпропетровській області у довоєнний та у повоєнний періоди, зокрема, виявлення змін у попиті, розвитку інфраструктури та адаптації туристичних продуктів до нових соціальних і економічних умов.

Результати. Встановлено, що розвиток туристичної діяльності є важливою складовою економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області, яка має значний потенціал завдяки своїм природним ресурсам і багатій культурній спадщині. Визначено, що діяльність суб'єктів туристичної діяльності в області поступово активізувалась до початку війни, що позитивно вплинуло на розвиток туристичної інфраструктури, підвищуючи доступність послуг та створюючи нові можливості для туристів. Проаналізовано тенденції завантаженості місць та середньої тривалості перебування, що вказують на коливання попиту. Продемонстровано, що, хоча кількість колективних засобів розміщення зменшується, регіон зберігає певну частку розміщення туристів у загальній картині туристичної активності в Україні. Сфокусовано увагу на тому, що для ефективного розвитку необхідно залучати інвестиції та активніше впроваджувати інноваційні підходи, які повинні бути адаптовані до нових викликів післявоєнного періоду.

Новизна. Наукова новизна полягає у визначенні основних тенденцій і чинників, які впливали на розвиток туристичної галузі на Дніпропетровщині. Увагу актуалізовано на вивченні розвитку туристичної інфраструктури, яка враховує нові виклики та можливості, що виникають після бойових дій, що дає змогу сформулювати ефективні стратегії для стимулювання економічного зростання регіону через розвиток туризму як важливого елементу повоєнного відновлення.

Практична значущість. Дослідження може слугувати базою для розробки стратегічних планів з розвитку туризму в Дніпропетровській області, залучення інвестицій та створення конкурентоспроможних туристичних продуктів, що сприятимуть економічному зростанню та розвитку регіону.

Ключові слова: туристична індустрія, туристичні ресурси, чинники розвитку, туристична територія, туристичний продукт, попит, пропозиція, туристичний ринок.

Постановка проблеми. Туризм є важливою складовою економіки будь-якого регіону, оскільки він сприяє розвитку інфраструктури, створенню робочих місць, залученню інвестицій і підвищенню культурної привабливості території. Для Дніпропетровської області, яка має багатий історичний та

культурний потенціал, розвиток туристичної індустрії може стати важливим чинником для стимулювання економічного зростання в умовах постійних викликів, зокрема, в період після закінчення бойових дій.

Враховуючи поточні соціально-економічні реалії, важливим є розуміння, які

тенденції та чинники будуть визначати майбутній розвиток туризму в регіоні, особливо в умовах повоєнного відновлення. З одного боку, туристична індустрія здатна стати одним із рушіїв економічного зростання, забезпечуючи приток інвестицій та відновлення інфраструктури. З іншого боку, війна принесла нові виклики для сфери туризму, які потребують оперативних відповідей та адаптації до нових умов.

Для того щоб будувати ефективні стратегії розвитку туристичної індустрії Дніпропетровської області в повоєнний період, необхідно ґрунтовно оцінити стан туристичної діяльності регіону до початку війни. Аналіз довоєнного стану туристичної галузі дозволяє не лише зрозуміти рівень її розвитку та визначити основні чинники, що впливали на її ефективність, але й виявити ключові проблеми та потенціал, на основі яких можна формувати адаптовані до нових умов стратегії відновлення і розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розвитку туристичної території, враховуючи численні фактори, досліджували такі українські науковці, як Матвійчук Л. Ю., Дащук Ю. Є., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Шадурська Б. О., Петрович Й. М. [3, 7]. Їхні роботи зосереджені на сталому розвитку індустрії гостинності, впливі європейської інтеграції та стратегічних напрямках розвитку туризму, акцентуючи на інноваціях, сучасних технологіях та адаптації до глобальних викликів.

Питання впливу військової агресії рф на діяльність туристичних підприємств у воєнний і постконфліктний періоди є новими й малодослідженими, проте викликають значний інтерес. Носирєва О., Деділова Т., Токар І. [4] розглядають стратегії постконфліктного відновлення економіки через розвиток туризму, а Помаза-Пономаренко А. Л. [6] – перспективи галузі, підкреслюючи важливість адаптації послуг та залучення інвестицій. Регіональні особливості значно впливають на розвиток туристичного бізнесу. Прокопишин-Рашкевич Л. М., Шадурська Б. О., Петрович Й. М. [7] наголошують на необхідності стратегій, орієнтованих на специфіку областей України.

Серед зарубіжних досліджень Бутлер Р. [11] описує життєвий цикл туристичних

дестинацій, Ма М. і Хассінк Р. [12] аналізують залежність розвитку туризму від економічного благополуччя території, а Санз-Ібаньез К. і Антон Клаве С. [13] пропонують еволюційний підхід до розвитку напрямків із фокусом на економічні фактори.

Отже, існує широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам розвитку туристичної індустрії, включаючи її сталий розвиток, вплив європейської інтеграції, регіональні особливості та адаптацію до глобальних викликів. Окрім того, розвиток туристичного бізнесу в Україні значною мірою залежить від регіональних умов, які варіюються між областями, що підкреслює важливість врахування локальних особливостей під час формування стратегій розвитку. Разом із цим, адаптація туризму до умов війни та постконфліктного періоду залишається нагальним завданням, яке потребує подальших досліджень і практичних рішень.

Формулювання мети статті. Метою статті є систематизація чинників розвитку індустрії туризму та аналіз туристичної привабливості Дніпропетровській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток туристичної діяльності є однією з ключових складових економічного зростання та культурного процвітання регіону. Для Дніпропетровської області, з її багатю історією, різноманітними природними ресурсами та культурними пам'ятками, туризм має значний потенціал для розвитку. Однак ефективний розвиток туристичної галузі залежить від низки взаємопов'язаних чинників, які визначають конкурентоспроможність та привабливість регіону для внутрішніх і міжнародних туристів.

Одним із основних чинників, що впливають на розвиток туризму, є культурні та природні ресурси області. Пам'ятки культурної спадщини, історичні об'єкти, музеї та інші культурні атракції є важливими складовими туристичної привабливості. Крім того, природні ресурси та об'єкти природно-заповідного фонду, що мають унікальну екологічну цінність, можуть стати основою для розвитку екологічного, активного та інших видів туризму.

Ще одним важливим фактором є кількість і розвиток суб'єктів туристичної діяльності, таких як туристичні оператори та

туристичні агенти. Вони забезпечують організацію та реалізацію туристичних послуг, створюючи попит і сприяючи розвитку інфраструктури, що необхідно для забезпечення комфортного перебування туристів.

Не менш важливим елементом є колективні засоби розміщення – готелі, санаторії, туристичні комплекси та інші заклади, що надають послуги з розміщення. Розвинута мережа таких об'єктів є необхідною умовою для задоволення потреб туристів і забезпечення високого рівня туристичної інфраструктури.

Розвиток туристичної діяльності в Дніпропетровській області залежить від цілої низки чинників, які взаємодіють між собою. Вивчення цих складових є необхідним для оцінки потенціалу туристичної галузі регіону та визначення стратегії її подальшого розвитку.

Значний потенціал області для розвитку туристичної індустрії також є важливим регіоном з точки зору культурної спадщини України. Культурна спадщина та її пам'ятки являються елементами туристичної привабливості і можуть стати основою для створення різноманітних туристичних маршрутів, що сприятимуть залученню туристів і розвитку економіки регіону.

Згідно з Державний реєстр нерухомих пам'яток України, Дніпропетровська область має 3902 пам'ятки культурної спадщини, з яких 53 пам'ятки мають національне значення, а 3849 – місцеве, що надає області значний потенціал для розвитку туристичних продуктів, спрямованих на культурний туризм, якщо в Україні загалом налічується 25540 пам'яток культурної спадщини, з яких

1992 мають національне значення, а 23548 – місцеве, то частка пам'яток Дніпропетровської області від загального числа по Україні складає приблизно 15,3%. Хоча це не є найвищим показником серед інших регіонів, значна кількість місцевих пам'яток (3849) вказує на великий потенціал для розвитку локального туризму [1].

Зважаючи на велику кількість пам'яток місцевого значення, Дніпропетровська область може стати важливим центром для культурного туризму. Різноманітність об'єктів – від архітектурних пам'яток до музеїв, історичних місць та археологічних розкопок – відкриває можливості для створення багатопрофільних турів, що охоплюють різні етапи історії та культури регіону.

Хоча кількість пам'яток національного значення в Дніпропетровській області, порівняно з іншими регіонами невелика, ці пам'ятки можуть стати важливими пунктами на туристичних картах, оскільки вони привертають увагу туристів, як об'єкти загальнодержавної значимості. Розвиток таких маршрутів, а також організація спеціальних екскурсій, може допомогти залучити не лише внутрішніх, але й іноземних туристів.

Регіон має великий потенціал для розвитку місцевого туризму завдяки багатству пам'яток місцевого значення. Такий туризм може зосереджуватися на популяризації історії та культури окремих міст та селищ, які мають свою унікальну спадщину, з включенням екскурсій за освітніми програмами для дітей, для організації культурних фестивалів та нададуть підтримку місцевим громадам в створенні нових робочих місць.

Таблиця 1

Відвідувачі музеїв, тис. осіб

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Дніпропетровська область	768,6	882,7	758,9	833,6	656,7	703,3	721,9	726,7
Разом по Україні	21737	21833	22441	22329	14240	15092	15804	16409

Джерело: [10]

Музеї Дніпропетровської області займають важливе місце в культурному та освітньому житті регіону, виконуючи функції збереження історії, культури та популяризації знань. Їх діяльність включає екскурсії, освітні програми, наукові дослідження, а

також роботу з молоддю, що сприяє формуванню освітніх стандартів. У 2017 р. музеї регіону відвідало 726,7 тис. осіб, з них понад половина – учні та студенти, що підкреслює їхню роль у навчальному процесі.

Особливістю музеїв є їх різноманітність – 17 природничих і науково-технічних музеїв відповідають запитам на інновації, тоді як два історичні музеї акцентують увагу на ключових етапах розвитку регіону. Проте відсутність літературних музеїв обмежує культурний розвиток у цьому напрямі. У 2017 р. проведено 14975 екскурсій, учасниками яких стали 228 тис. осіб, з них 73% – молодь, що свідчить про освітню спрямованість роботи.

В музеях працює 390 осіб, серед яких 154 наукових співробітники і 148 екскурсо-

водів, які забезпечують високий рівень підготовки та взаємодії з відвідувачами.

Таким чином, музеї регіону є важливими осередками збереження спадщини, освіти та розвитку соціокультурного потенціалу Дніпропетровщини.

Природно-заповідний фонд Дніпропетровської області включає різноманітні об'єкти, сприяючи збереженню природної спадщини, екосистем і видів рослин та тварин. Серед них є природні заповідники, заказники, пам'ятки природи та ландшафтні об'єкти, що належать як до загальнодержавного, так і до місцевого значення.

Таблиця 2

Кількість об'єктів природно-заповідного фонду Дніпропетровської області за районами, розподілених за категоріями загальнодержавного та місцевого значення

Район	Загальнодержавного значення	Місцевого значення	Всього об'єктів
Дніпровський	8	18	26
Кам'янський	5	14	19
Криворізький	4	14	18
Нікопольський	2	7	9
Самарівський	6	15	21
Павлоградський	2	13	15
Синельниківський	4	16	20

Джерело: [5]

Загалом, у Дніпропетровській області налічується: загальнодержавного значення – 31 об'єкт, місцевого значення – 87 об'єктів, всього – 118 об'єктів природно-заповідного фонду. Природно-заповідний фонд області включає об'єкти різних категорій, що допомагають зберігати біорізноманіття, захищати рідкісні види рослин і тварин, а також зберігати природні ландшафти для майбутніх поколінь. Курортно-туристична інфраструктура Дніпропетровської області вміщує у себе більше 90 закладів оздоровлення та відпочинку, понад 130 підприємств із роз-

міщення, а також широкий спектр культурно-дозвільних закладів. У ряді районів області функціонують 14 садіб сільського зеленого туризму.

Кількість суб'єктів туристичної діяльності в Дніпропетровській області за 2017–2020 рр. (рис. 3) показує загальну тенденцію до зростання, що позитивно впливає на розвиток туризму в регіоні, створюючи можливості для інновацій, покращення обслуговування туристів і розширення туристичної пропозиції в регіоні.

Таблиця 3

Кількість суб'єктів туристичної діяльності в Дніпропетровській області за 2017–2020 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020
Юридичні особи	118	119	111	109
Фізичні особи-підприємці	207	297	318	332
Всього, у т.ч.	325	416	429	441
- туроператори	15	12	15	15
- турагенти	310	404	414	426

Джерело: [10]

Чисельність суб'єктів туристичної діяльності, включаючи юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, зростає з 325 у 2017 р. до 441 у 2020 р. І свідчить про поступове розширення туристичної галузі в області. Зростання числа туристичних компаній може вказувати на підвищений попит на туристичні послуги, розширення спектру послуг та збільшення конкуренції в секторі.

Кількість фізичних осіб-підприємців, які займаються туристичною діяльністю, зростає в кожному році. Так якщо в 2017 р. таких було 207, то в 2020 р. їх стало 332, що свідчить про активізацію індивідуальних підприємців на туристичному ринку, орієнтуючись на послуги, що забезпечують гнучкість і доступність для споживачів. Вони також можуть вносити нові ідеї та інновації, такі як екскурсії, оренда транспортних засобів та інші послуги для туристів.

Чисельність туроператорів залишалася відносно стабільною протягом чотирьох років (15 бізнес-одиниць у кожному році), що свідчить не тільки про стабільність цього сегмента ринку, але й про певну насиченість цього напрямку. Туроператори можуть зосереджуватися на більш комплексних пакетних турах і організації великих туристичних потоків, відповідаючи потребам ринку в умовах збільшення турпотоків.

Кількість турагентів зростає з 310 у 2017 р. до 426 у 2020 р. Такий тренд вказує на збільшення попиту на послуги з планування та бронювання подорожей. Це зростання свідчить про стабільне збільшення числа туристів, потребуючих професійної допомоги в організації поїздок.

Зростання кількості суб'єктів туристичної діяльності позитивно впливає на розвиток туризму в Дніпропетровській області, оскільки сприяє розширенню туристичної інфраструктури, збільшення доступних послуг для туристів і покращення якості обслуговування. Велика кількість турагентів і фізичних осіб-підприємців дає змогу різним сегментам населення отримувати індивідуалізовані послуги, а стабільний рівень туроператорів свідчить про стабільність основних операторів туризму в регіоні.

Загальна тенденція до збільшення кількості суб'єктів туристичної діяльності в Дніпропетровській області, особливо серед

фізичних осіб-підприємців і турагентів, свідчить про активний розвиток туристичного ринку, позитивно впливаючого на розвиток туризму, створюючи можливості для інновацій, покращення обслуговування туристів і розширення туристичної пропозиції в регіоні.

Туристична сфера також тісно взаємопов'язана з сектором розміщення, оскільки розвиток туристичної індустрії значною мірою залежить від ефективності роботи цього сегмента та якості наданих послуг. Колективні засоби розміщення (КЗР) та результати їх діяльності є важливим джерелом інформації, яке дозволяє оцінити рівень розвитку рекреаційної галузі. Аналіз функціонування готельної індустрії надає можливість вивчити динаміку ключових показників колективних засобів розміщення та їхній вплив на загальний стан туристичної індустрії.

На розвиток як готельного, так і туристичного сектору впливає широкий спектр зовнішніх і внутрішніх факторів. Серед них варто відзначити епідеміологічну ситуацію, пов'язану з пандемією COVID-19, військовий стан в Україні, зростання податкового навантаження та, як наслідок, підвищення вартості послуг. Зважаючи на значний економічний розвиток Дніпропетровської області, готельна індустрія в сфері туризму є важливою складовою і має значний потенціал для розвитку туристичної галузі та готельного бізнесу. Завдяки багатій історії, унікальним пам'яткам, автентичній культурі та відкритості до міжнародної співпраці регіон створює сприятливі умови для зростання цих сфер. Готельна індустрія виступає організованим сервісом, що забезпечує клієнтів житлом, харчуванням, відпочинком, медичними послугами та культурними розвагами.

Колективні засоби розміщення є ключовим джерелом даних про туристичні потоки, які оцінюються за такими показниками, як кількість гостей (у тому числі іноземців), кількість ночівель і середня тривалість перебування. У Дніпропетровській області спостерігається скорочення кількості КЗР, що пов'язано з впливом зовнішніх факторів, зокрема протиепідемічних обмежень, введених через пандемію COVID-19. Це підтверджують статистичні дані, відображаючи

зменшення числа відвідувачів, у тому числі іноземних туристів, як наслідок глобальної кризи та інших викликів сучасної економіки.

Функціонування КЗР має значний вплив на економіку регіону, сприяючи розвитку господарської та соціальної сфер. Туристичні послуги успішно надаються завдяки діяльності таких закладів і формують ефективний ринок туристичних продуктів і послуг. Серед КЗР в Україні найбільш поширеними є готелі та аналогічні заклади, які займають провідне місце в міжнародному

туризмі та створюють основу для подальшого розвитку галузі.

У контексті Дніпропетровської області з величезним потенціалом для розвитку туризму, аналіз діяльності КЗР демонструє як можливості, так і виклики. З одного боку, зниження кількості таких закладів і скорочення туристичних потоків вказує на серйозний вплив зовнішніх факторів. Водночас зменшення числа іноземних туристів свідчить про необхідність перегляду підходів до міжнародного маркетингу регіону.

Таблиця 4

Основні показники діяльності колективних засобів розміщення в Дніпропетровській області

Показник	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення, тис. осіб												
- по Україні	3622	4048	7427	7887	8303	5424	5780	6545	6661	4826	4605	2219
- Дніпропетровська область	172	162	333	419	557	440	418	447	423	384	377	151
2. Частка області в загальній кількості, %												
	4,7	4,0	4,5	5,3	6,7	8,1	7,2	6,8	6,3	8,0	8,2	6,8
3. Кількість іноземців що перебували у колективних засобах розміщення по Україні, тис. осіб												
- по Україні	795,0	990,6	1428	1555	1665	551,5	665,8	863,7	932,5	798,9	812,7	218,3
- Дніпропетровська область	17,2	13,3	20,8	24,1	20,5	16,7	18,1	20,6	22,1	1,1	13,6	4,4
4. Частка області в загальній кількості, %												
	2,2	1,3	1,5	1,5	1,2	3,0	2,7	2,4	2,4	0,1	1,7	2,0
5. Кількість резидентів України, що перебували у колективних засобах розміщення, тис. осіб												
- разом по Україні	2827	3057	5999	6333	6638	4872	5114	5681	5729	4027	3792	2000
- Дніпропетровська область	155	149	312	395	537	423	400	426	401	383	364	147
6. Частка по області в загальній кількості, %												
	5,5	4,9	5,2	6,2	8,1	8,7	7,8	7,5	7,0	9,5	9,6	7,3
7. Середня тривалість перебування іноземців у КЗО, діб												
	2,4	2,4	2,4	2,3	2,4	2,7	2,2	2,4	2,6	2,9	2,6	2,7
8. Середня тривалість перебування резидентів України у КЗО, діб												
	3	3,2	5,5	4,8	3,6	4,4	4,2	3,7	3,7	2,5	2,2	2,4
9. Кількість КЗО, од.												
			275	260	262	265	253	254	228	93	106	87
10. Кількість місць (ліжок) у КЗО, од.												
			8225	8018	8274	8341	8096	7740	7758	11826	13070	8047
11. Завантаженість КЗО, %												
			0,60	0,68	0,67	0,63	0,59	0,58	0,55	0,39	0,30	0,18

Джерело: [10]

Економічний внесок КЗР у регіональну економіку становить вагомий частку. Готелі, хостели, бази відпочинку та інші засоби розміщення створюють робочі місця, забезпечують попит на транспорт, громадське харчування, розваги і культуру. Однак, негативна динаміка основних показників їх діяльності послаблює туристичний потенціал області, стримуючи залучення інвестицій та розвиток інфраструктури. КЗР також відіграють важливу соціальну роль, сприяючи популяризації місцевої культури і традицій. Зменшення їх кількості може призвести до

втрати інтересу туристів до Дніпропетровської області як напряму для відпочинку і пізнання. Це ще раз підкреслює важливість розробки ефективних програм підтримки індустрії гостинності, включаючи адаптацію до сучасних викликів.

Воєнний стан в Україні суттєво вплинув на туристичну індустрію, зокрема на діяльність засобів розміщення. Значна частина КЗР була змушена адаптувати свою діяльність до умов кризи, перетворюючись на центри прийому внутрішньо переміщених осіб, гуманітарної допомоги та забезпе-

чення базових потреб населення. Це не лише змінило пріоритети галузі, але й підкреслило її соціальну значущість. Повоєнне відновлення туристичної галузі стане одним із ключових завдань для регіону. У цьому контексті роль КЗР полягає в їх здатності стати рушійною силою для залучення туристів, інвесторів та розвитку місцевої економіки. Вони можуть сприяти відновленню інфраструктури, створенню робочих місць і популяризації регіональної ідентичності.

Попри виклики, туристична галузь має перспективи для зростання. Інноваційні підходи, включаючи цифровізацію послуг, розвиток еко- та культурного туризму, а також створення нових туристичних маршрутів, можуть забезпечити стале зростання після завершення бойових дій. Важливу роль у цьому відіграватиме співпраця між державою, бізнесом та міжнародними партнерами, які зможуть надати фінансову, технічну та експертну підтримку. У повоєнний період вони можуть стати осередками відновлення туристичного потоку, пропонуючи якісний сервіс і розвиваючи інфраструктуру для задоволення потреб туристів.

У сучасних реаліях КЗР залишаються важливим чинником підтримки та розвитку туристичної галузі Дніпропетровщини. Їхня адаптивність, інноваційність та соціальна відповідальність стануть фундаментом для відновлення галузі, зміцнення її позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також відбудови регіонального іміджу як привабливого туристичного напрямку.

Підсумовуючи викладені наявні можливості області з її численними туристичними об'єктами, історико-культурної спадщини та унікальними природними ресурсами, приходимо до висновку, що регіон має величезний потенціал для становлення та розвитку туристичної індустрії. Важливими гравцями тут є Туристичний інформаційний центр м. Дніпра та туристичний центр «Риба Андрій», які активно сприяють залученню туристів, підвищенню впізнаваності регіону та розвитку інфраструктури [2]. Туристичний інформаційний центр м. Дніпра (ТІЦ) відіграє важливу роль у розвитку туристичної індустрії міста та області загалом. Це місце, де туристи можуть отримати всю необхідну інформацію про пам'ятки, куль-

турні події, маршрути, а також отримати рекомендації щодо проживання, харчування та транспорту. Центр «Риба Андрій» пропонує цікаві тури по місту, нічні екскурсії, екскурсії по області, за лаштунки театру опери і балету, в аерокосмічний музей, культурно-діловий и центр «Менора», Дніпровсько-Орільський заповідник, прогулянки на катедрі та під землею (диггерство), фрі-тури, поїздки по Україні та багато іншого.

Обидва центри мають важливе значення для розвитку туристичної індустрії області, оскільки сприяють як залученню нових туристів, так і покращенню якості обслуговування. Вони допомагають створювати нові продукти для туристів, забезпечують рекламну підтримку, а також підтримують розвиток інфраструктури. Завдяки цьому, область отримує можливість підвищити свою туристичну привабливість і стати більш конкурентоспроможною на ринку внутрішнього та міжнародного туризму.

Результати аналізу свідчать, що в області існують проблеми, пов'язані з розвитком туризму, які неможливо розв'язати засобами тільки територіального чи галузевого управління, для цього необхідні регіональна програмна підтримка та комплексний підхід, координація діяльності з іншими галузевими управліннями місцевих органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та міжгалузева координація.

Вирішити ці проблеми можна завдяки формуванню унікальних туристичних продуктів, просування їх на внутрішньому та міжнародному ринках шляхом рекламно-інформаційних кампаній, створення туристичних кластерів та інфраструктури, яка б відповідала сучасним стандартам [9].

Висновки. Дніпропетровська область володіє значним потенціалом для розвитку туристичної індустрії завдяки наявності багатогранної культурно-історичної спадщини, природних ресурсів та вигідного географічного розташування. В області є численні туристичні маршрути, які включають як історичні пам'ятки, так і екологічно чисті природні зони. Однак для ефективного розвитку необхідно залучати інвестиції та активніше впроваджувати інноваційні підходи.

Незважаючи на перспективи, туристична індустрія Дніпропетровської області

стикається з низкою викликів. Це обмежений розвиток інфраструктури в деяких районах, недостатня реклама регіональних туристичних об'єктів, а також нестабільність, пов'язана з військовими діями. Для подолання цих проблем необхідно зміцнити партнерства між державними та приватними структурами, розвивати місцеві туристичні ініціативи та активно залучати інвестиції.

Повоєнний період сприятиме відновленню та активному розвитку туристичної галузі області. Важливо розробити стратегії для залучення туристів з різних країн, враховуючи потреби у відновленні інфраструктури та підвищенні безпеки. Крім того, слід зосередитися на створенні нових туристичних продуктів, що відображають місцеві особливості та автентичність.

У довгостроковій перспективі туристична індустрія області має великі можливості стати вагомим сектором економіки. З виваженим підходом до розвитку інфраструктури, маркетингу та залучення інвестицій, регіон стане популярним туристичним напрямком в Україні та за її межами. Тенденції та чинники розвитку туристичної індустрії Дніпропетровщини демонструють як потужний потенціал, так і серйозні виклики, які потребують комплексного підходу до відновлення та розвитку. Важливим завданням є створення стратегії, яка базуватиметься на інтеграції інфраструктурних, культурних та природних ресурсів, а також на активній підтримці з боку місцевої влади та бізнесу.

Література

1. Державний реєстр нерухомих пам'яток України (ДРНПУ). URL: <https://dreamdim.ua/uk/derzhavnyj-reyestr-neruhomyh-pam-yatok-ukrayiny/>
2. Дніпропетровщина туристична. URL: <http://tourism.dp.gov.ua/dnipro/>
3. Матвійчук Л.Ю., Дащук Ю.Є. Європейський вектор сталого розвитку індустрії гостинності України. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-28>.
4. Носирев О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 1(26). С. 55-68.
5. Перелік створених (оголошених) об'єктів природно-заповідного фонду Дніпропетровської області. URL: <https://adm.dp.gov.ua/problast/dnipropetrovshina/prirodno-zapovidnij-fond>.
6. Помаза-Пономаренко А.Л. Розвиток туризму в Україні у воєнний та післявоєнний періоди.

Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33 (72). № 5. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.5/02>.

7. Прокопишин-Рашкевич Л.М., Шадурська Б.О., Петрович Й.М. Індустрія туризму в Україні: перспективні напрями та виклики сучасності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4. №1. С. 72-82. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.072>.

8. Роїк О.Р., Недзвецька О.В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2022. Випуск 46. С. 11-15. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2>.

9. Стратегія регіонального розвитку Дніпропетровської області на 2021-2027. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/strategiya-regionalnogo-rozvytku-dnipropetrovskoyi-oblasti-na-period-do-2027-rok.pdf>.

10. Туристичний барометр України 2021-2022. Національна туристична організація України. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2021-2022.pdf>.

11. Butler R. Tourism destination development: the tourism area life cycle model. (2024). *Tourism Geographies*. 2024. 1. <https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2325932>.

12. Ma, M., & Hassink, R. (2014). Path dependence and tourism area development: The case of Guilin, China. *Tourism Geographies*, 16(4), 580-597. <https://doi.org/10.1080/14616688.2014.925966>

13. Sanz-Ibáñez, C., & Anton Clavé, S. (2014). The evolution of destinations: Towards an evolutionary and relational economic geography approach. *Tourism Geographies*, 16(4), 563-579. <https://doi.org/10.1080/14616688.2014.925965>.

References

1. Derzhavnyi reiestr nerukhomykh pamiatok Ukrainy (DRNPU). Retrieved from <https://dreamdim.ua/uk/derzhavnyj-reyestr-neruhomyh-pam-yatok-ukrayiny/>.
2. Dnipropetrovshchyna turystychna. Retrieved from <http://tourism.dp.gov.ua/dnipro/>.
3. Matviichuk, L.Yu., & Dashchuk, Yu.Ye. (2022). Yevropeyskyi vektor staloho rozvytku industrii hostynnosti Ukrainy. *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-28>.
4. Nosyriev, O., Dedilova, T., & Tokar, I. (2022). Rozvytok turyzmu ta industrii hostynnosti v stratehii postkonfliktnoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, Issue 1(26), 55-68. <https://doi.org/10.33108/sepd2022.01.055>
5. Perelik stvorenykh (oholoshenykh) obektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Dnipropetrovskoyi oblasti. Retrieved from <https://adm.dp.gov.ua/problast/dnipropetrovshina/prirodno-zapovidnij-fond>.
6. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2022). Rozvytok turyzmu v Ukraini u voieny ta pisliavoiennyi periody.

Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia, T. 33(72), (5). DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.5/02>.

7. Prokopyshyn-Rashkevych, L.M., Shadurska, B.O., & Petrovych, Y.M. (2020). Industriia turizmu v Ukraini: perspektyvni napriamy ta vyklyky suchasnosti. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriia «Problemy ekonomiky ta upravlinnia», T.4, (1), 72-82. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.072>

8. Roik, O.R., & Nedzvetska, O.V. (2022). Shliakhy rozvytku turystychnoi sfery Ukrainy u voiennyi period. Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu, Issue 46, 11-15. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2>.

9. Stratehiiia rehionalnoho rozvytku Dnipropetrovskoi oblasti na 2021-2027. (2020). Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/strategiya-regionalnogo->

rozvytku-dnipropetrovskoyi-oblasti-na-period-do-2027-rok.pdf.

10. Turystychnyy barometr Ukrainy 2021-2022. Natsionalna turystychna orhanizatsiya Ukrainy. Retrieved from <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2021-2022.pdf>.

11. Butler, R. Tourism destination development: the tourism area life cycle model. (2024). *Tourism Geographies*, 2024. 1. <https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2325932>.

12. Ma, M., & Hassink, R. (2014). Path dependence and tourism area development: The case of Guilin, China. *Tourism Geographies*, 16(4), 580-597. <https://doi.org/10.1080/14616688.2014.925966>

13. Sanz-Ibáñez, C., & Anton Clavé, S. (2014). The evolution of destinations: Towards an evolutionary and relational economic geography approach. *Tourism Geographies*, 16(4), 563-579. <https://doi.org/10.1080/14616688.2014.925965>.

TRENDS AND FACTORS OF DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY OF DNIPROPETROVSK REGION

L. A. Bondarenko, D.E., Associate Professor, Dnipro University of Technology

Methods. The results were obtained by applying the following methods: abstraction and grouping – for determining the factors influencing the development of the tourism industry in the Dnipropetrovsk region, in particular socio-economic, cultural and infrastructure factors; grouping – for forming the classification of tourism resources by their types; generalization – for determining the trends in tourism development in the Dnipropetrovsk region in the pre-war and post-war periods, in particular, identifying changes in demand, infrastructure development and adaptation of tourism products to new social and economic conditions.

Results. Development of tourism is an important component of the economic and cultural growth of the Dnipropetrovsk region, which has significant potential due to its natural resources and rich cultural heritage was established. It is studied that the activities of tourism entities in the region gradually intensified before the war, which had a positive impact on the development of tourism infrastructure, increasing the availability of services and creating new opportunities for tourists. The trends in occupancy rates and average length of stay, which indicate fluctuations in demand, are analyzed. It is revealed that, although the number of collective accommodation facilities is decreasing, the region retains a certain share of tourist accommodation in the overall picture of tourism activity in Ukraine. Attention is focused on the fact that for effective development it is necessary to attract investments and more actively implement innovative approaches that must be adapted to the new challenges of the post-war period.

Novelty. The scientific novelty lies in the comprehensive analysis of the state of the tourism industry of the Dnipropetrovsk region before the war and the identification of the main trends and factors that influenced its development. Attention is paid to the study of the development of tourism infrastructure, which takes into account new challenges and opportunities arising after hostilities, which allows the formulation of effective strategies to stimulate the economic growth of the region through the development of tourism as an important element of post-war recovery.

Practical value. The study can serve as a basis for developing strategic plans for the development of tourism in the Dnipropetrovsk region, attracting investments and creating competitive tourism products that will contribute to economic growth and development of the region.

Keywords: tourism industry, tourism resources, development factors, tourist area, tourism product, demand, supply, tourism market.

Надійшла до редакції 28.11.24 р.